

معرفی کتاب التبیان فی اعراب القرآن

محمد آقایی*

کتاب التبیان فی اعراب القرآن نوشته ابوالبقاء عکبری یکی از معتبرترین کتاب‌ها در اعراب قرآن به شمار می‌رود. نام دیگر این کتاب (املاء ما من به الرحمن) است. در این نوشتار برآنیم تا کمی بیشتر با این کتاب آشنا شویم. در ابتدا با نویسنده این کتاب بیشتر آشنا می‌شویم:

درباره نویسنده

ابوالقاء عبدالله بن الحسین العکبری از علمای معروف قرن هفتم است که در رشته‌های گوناگونی از جمله علوم قرآنی، نحو، لغت، حدیث و فقه اهل سنت زبردست بوده است. ابوالقاء در سال ۵۳۸ هجری قمری در شهر کوچکی به نام عکبرا نزدیک رود دجله و در ۱۰ کیلومتری شمال بغداد متولد شد. به همین جهت او را عکبری می‌خوانند.

تلاش فراوان در درس و بحث در کنار کمالات اخلاقیش او را به عنوان یکی از علمای برجسته مذهب حنبلی مطرح کرد. ایشان پس از تالیف حدود ۶۰ کتاب در

* دانش آموخته و استاد فعلی مدرسه شهیدین (ره)

علوم مختلف و تربیت شاگردان بسیار در سال ۶۱۶ هجری قمری درگذشت و در مقبره احمد بن حنبل به خاک سپرده شد.

درباره کتاب

همانطور که اشاره شد کتاب اعراب قرآن ایشان به دو نام مشهور است:

۱- التبیان فی اعراب القرآن

۲- املاء ما من به الرحمن من وجوه الاعراب و القرائات فی جمیع القرآن همان گونه که از عنوان دوم پیداست این کتاب شامل اعراب قرآن (اعم از لغت تجزیه و ترکیب آیات) و نیز دربرگیرنده اختلاف قرائات و توضیح آن هاست. دقت علمی مولف، این کتاب را به نوشته‌ای متقن تبدیل کرده که از طراز علمی بالایی برخوردار است.

مولف در مقدمه، هدف خود از تالیف کتاب را این گونه بیان کرده است:

«کمتر کتابی را در اعراب قرآن می‌یابید که در عین مختصر بودن حاوی مسائل علمی بسیار باشد. لذا بر آن شدم تا کتابی صغیرالحجم اما کثیرالعلم بنویسم و در آن بسنده کنم بر بیان اعراب و وجوه قرائات قرآن کریم.»

آنچه در مجموع می‌توان به عنوان ویژگی‌های مثبت کتاب التبیان برشمرد عبارت

است از:

- ۱- توجه به بحث‌های صرفی کلمات، بیان ریشه و اصل کلمات با ذکر دلیل.
 - ۲- بیان ترکیب دقیق کلمات و عبارات و اشاره به بعضی از مطالب مفید نحوی.
 - ۳- ذکر قرائات مختلف، بیان توضیح آن‌ها و ترجیح دادن بعضی بر دیگری.
 - ۴- اختصار و ایجاز اثر در عین جامع بودن و اکتفا کردن به نکات مهم.
- این ویژگی‌های ارزشمند باعث شد تا این کتاب به عنوان یکی از بهترین منابع به طلاب و دانش پژوهان ادبیات عرب معرفی شود تا برای فهم بیشتر اعراب قرآن،

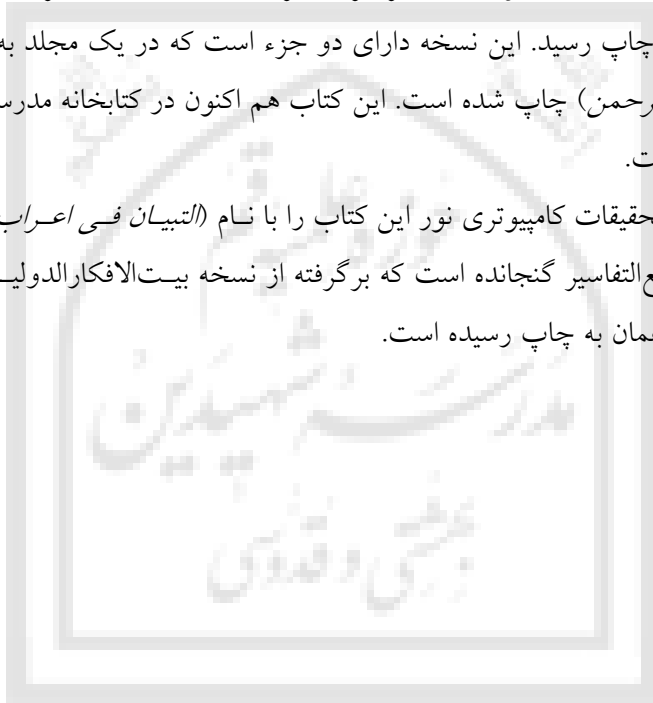

مراجعه به این کتاب را مغتنم شمارند.

چاپ های کتاب:

این کتاب در حدود ۱۵۰ سال پیش در مصر با تحقیق آقای ابراهیم عطوه عوض به چاپ رسید و در کشورهای دیگر نیز منتشر شد. از جمله در تهران همان نسخه مصری به چاپ رسید. این نسخه دارای دو جزء است که در یک مجلد به نام (الملاء ما من به الرحمن) چاپ شده است. این کتاب هم اکنون در کتابخانه مدرسه شهیدین موجود است.

مرکز تحقیقات کامپیوتری نور این کتاب را با نام (التبیان فی اعراب القرآن) در برنامه جامع التفاسیر گنجانده است که برگرفته از نسخه بیت الافکارالدولیه بوده و در ریاض و عمان به چاپ رسیده است.

فهرست منابع

- ۱- محدث قمی، شیخ عباس، *الکنی و الالقاب*، قم، انتشارات بیدار، ۱۳۵۷ق
- ۲- عکبری، ابوالبقاء عبدالله بن الحسین، *املاء ما من به الرحمن*، قاهره، مکتبه و مطبعة مصطفى الحلبي، ۱۳۸۹ ق

